

Ρεπορτάζ
Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Η αιρετική και ριζοσπαστική ανάλυση των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών προβλημάτων της εποχής, οι βασικές αρχές και τα κύρια συνθήματα του ΠαΣοΚ, όπως αποτυπώθηκαν στη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου, εντοπίζονται στον πολιτικό λόγο των ρευμάτων της ελληνικής Κεντροαριστεράς ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960. Μία από τις όψεις που ελάχιστα έχουν διερευνηθεί – και η οποία σχετίζεται ευθέως με τη δημιουργία και τον καθορισμό του ιδεολογικού στίγματος του ΠαΣοΚ – είναι οι ομοιότητες της Διακήρυξης της 3ης του Σεπτεμβρίου 1974 με τη Διακήρυξη του «Ομίλου Παπαναστασίου», η οποία είχε γραφτεί το 1965.

Εχει ασφαλώς αναφερθεί ότι ο πρώην πρωθυπουργός κ. Κώστας Σημίτης υπήρξε ένας από τους κύριους συντάκτες της ιδρυτικής Διακήρυξης του Κινήματος. Ωστόσο προκαλεί εντύπωση η μεγάλη ομοιότητα και η συνάφεια, τόσο στον λόγο όσο και στο περιεχόμενο ανάμεσα στη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου και στη Διακήρυξη του «Ομίλου Παπαναστασίου», τον οποίο είχε ιδρύσει ο κ. Σημίτης το 1965 σε ηλικία 29 ετών. Στις αρχές της δεκαετίας του '60 είχε επιστρέψει στην Ελλάδα μετά την ολοκλήρωση των νομικών και οικονομικών σπουδών του σε Γερμανία και Μεγάλη Βρετανία και παράλληλα με την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος είχε έντονη και συστηματική συμμετοχή στις πολιτικές διεργασίες και στους προβληματισμούς της εποχής, στον χώρο της Κεντροαριστεράς. Μαζί με φίλους με τους οποίους μοιραζόταν τις ίδιες ανησυχίες ίδρυσε τον «Όμιλο Παπαναστασίου», με έδρα το γραφείο του στην οδό Ακαδημίας, το οποίο διατηρεί ως σήμερα.

■ Τα θέματα αιχμής

Όπως αναφέρεται στο βιβλίο του κ. Κ. Σημίτη «Πολιτική για μια δημιουργική Ελλάδα» (εκδόσεις Πόλις, 2005), «στη Διακήρυξη του "Ομίλου Παπαναστασίου" βρίσκει κανείς πολλά από τα θέματα που ανέδειξε η ιδρυτική διακήρυξη του ΠαΣοΚ στις 3 Σεπτεμβρίου 1974 και ειδικότερα αναφορά στην ανάγκη ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής, καταπολέμησης των κοινωνικών διακρίσεων και συστηματικής προσπάθειας για την ανάπτυξη της χώρας». Αμέσως μετά την επιβολή της δικτατορίας ο «Όμιλος Παπαναστασίου» μετονομάστηκε σε «Δημοκρατική Αμυνα», η οποία προσχώρησε στο ΠΑΚ και με την αποκατάσταση της δημοκρατίας συμμετείχε ενεργά στις διεργασίες για την ίδρυση του ΠαΣοΚ. Εκτός από τον κ. Σημίτη, ο Σάκης Καραγιώργας και ο καθηγητής κ. Βασίλης Φίλιας συνέβαλαν στη σύνταξη της Διακήρυξης του «Ομίλου Παπαναστασίου».

Από την εκδήλωση παρουσίασης της ιδρυτικής διακήρυξης του ΠαΣοΚ. Αριστερά του Ανδρέα Παπανδρέου κάθονται η Αμαλία Φλέμινγκ, η Σιλβα Ακριτά και ο Κώστας Σημίτης, και δεξιά του ο Ιωάννης Κουτσοχέρας και ο Γιάννης Χαραλαμπίδης

3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Η Διακήρυξη του ΠαΣοΚ και ο «Όμιλος Παπαναστασίου»

Ποιος βρίσκεται πίσω από τα συγγενικά ως προς τη θεματολογία, το ύφος και τις πολιτικές θέσεις κείμενα του 1965 και του 1974

στασίου». Ανάμεσα στις προσωπικότητες που υπογράφουν τη Διακήρυξη ξεχωρίζει ένας από τους κορυφαίους ανθρώπους του πνεύματος, ο κ. Μάριος Πλωρίτης, καθώς και ο σημερινός διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Νίκος Γκαργκάνας.

Η ισχυρή ομοιότητα, η διαλεκτική σχέση ανάμεσα στη Διακήρυξη του «Ομίλου Παπαναστασίου» και στη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου φαίνεται ξεκάθαρα μέσα από την αντιπαράθεση τμημάτων από τα δύο κείμενα:

«Η πολιτική εξακολουθεί να εξαντλείται σε μικροροσφαιρολογία» τονίζεται στη Διακήρυξη του «Ομίλου Παπαναστασίου». «Οι πολιτικοί στη συντριπτική τους πλειοψηφία παρέμειναν φύλαρχοι, που νοιάζονται αποκλειστικά για τα φεουδαρχικά τους συμφέροντα». «Εχει ο λαός μας πικρή πείρα» αναφέρεται εννιά

χρόνια μετά στη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου, «από τους κομματικούς σχηματισμούς του παρελθόντος, που στηρίζονταν στη φεουδαρχική σχέση ανάμεσα σε ηγέτες και βουλευτές, ανάμεσα σε βουλευτές και κομματάρχες, ανάμεσα σε κομματάρχες και ψηφοφόρους».

«Οι αντιδραστικές και σκοταδιστικές δυνάμεις, οι ολοκληρωτικά δεμένες και άρρηκτα εξαρτημένες από τα ξένα συμφέροντα, σύντριψαν τα όραματά του Λαού μας για εθνική και κοινωνική απελευθέρωση και αναγέννηση» τονίζεται στη Διακήρυξη του «Ομίλου Παπαναστασίου». «Το ξένο κεφάλαιο, τα ανοιχτά ή καλυμμένα μονοπώλια και ένα αδιόρατο και πανταχού παρόν πλέγμα προνομίων λυμαινόνται την Οικονομία και εκμεταλλεύονται τον μέσο πολίτη και σαν φορέα εργατικής δύναμης και σαν κα-

ταναλωτή... Το Ιουλιανό πραξικόπημα και οι πρόσφατες πολιτικές εξελίξεις έκαναν βίωμα του συνόλου του πληθυσμού ότι η κατοχύρωση και διαπλάτυνση της δημοκρατίας είναι ασυμβίβαστη με την οικονομική και την κοινωνική καθυστέρηση κι ότι ο οικονομικός μαρσαμός και η κοινωνική αθλιότητα οδηγούν αναπόδραστα σε ανοιχτή ή καλυμμένη τυραννία».

■ Ο κυρίαρχος στόχος

«Βασικός κυρίαρχος στόχος του Κινήματος» αναφέρεται στη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου, «είναι η δημιουργία πολιτείας απαλλαγμένης από έλεγχο ή επιρροή της οικονομικής ολιγαρχίας, πολιτείας ταγμένης στην προστασία του έθνους και στην υπηρεσία του λαού. Η εθνική ανεξαρτησία είναι αναπόσπαστα δεμένη με τη

λαϊκή κυριαρχία, με τη δημοκρατία σε κάθε φάση της ζωής του τόπου, με την ενεργό συμμετοχή του πολίτη σε όλες τις αποφάσεις που τον αφορούν. Μα είναι ταυτόχρονα συνυφασμένη με την απαλλαγή της οικονομίας μας από τον έλεγχο του ξένου μονοπωλιακού και ντόπιου μεταπρατικού κεφαλαίου, που διαμορφώνει την οικονομική, την κοινωνική, την πολιτική και την πολιτιστική μας πορεία, σύμφωνα με τα συμφέροντα όχι του λαού αλλά της οικονομικής ολιγαρχίας».

Οι ομοιότητες ανάμεσα στη Διακήρυξη του «Ομίλου Παπαναστασίου» και στη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου, τόσο στο ύφος της γραφής όσο και στην προσέγγιση και ανάλυση των πολιτικών γεγονότων, υποδεικνύουν ότι ο δεύτερος αρχηγός του ΠαΣοΚ και πρωθυπουργός της χώρας από

το 1996 ως το 2004 ήταν ήδη από το καλοκαίρι του 1974 συνδιαμορφωτής της ιδεολογικής ταυτότητας και της πολιτικής φυσιογνωμίας του Κινήματος. Πολλά υψηλόβαθμα στελέχη του ΠαΣοΚ σήμερα θυμούνται το 1974 τον κ. Σημίτη – ο οποίος είχε πάρει άδεια από το Πανεπιστήμιο του Γκίσεν στη Γερμανία όπου δίδασκε – να προσέρχεται καθημερινά στα γραφεία του ΠαΣοΚ και να εργάζεται εντατικά. Ο Ανδρέας Παπανδρέου του είχε αναθέσει την ευθύνη για τις εθνικές εκλογές, αλλά και για το δημοψήφισμα για το πολίτευμα της χώρας. Πρόσωπα που επισκέπτονταν συχνά το Καστρί το καλοκαίρι του 1974 λένε ότι στη σύνταξη της Διακήρυξης της 3ης του Σεπτεμβρίου, εκτός από τον κ. Σημίτη, καθοριστική συμβολή είχε ο Σάκης Καραγιώργας και η κυρία Βάσω Παπανδρέου. Ο κ. Κώστας Λαλιώτης, ως κύριος εκφραστής της νεολαίας και συνομιλητής του Ανδρέα, συνέβαλε επίσης τόσο με κείμενα και προτάσεις όσο και με τη θέση του υπέρ της δημιουργίας σοσιαλιστικού κόμματος και κατά της συνέχισης της Ένωσης Κέντρου. Επιπλέον ο ίδιος ο Ανδρέας ασχολήθηκε προσωπικά με τη σύνταξη του τελικού κειμένου. Πήρε τα κείμενα που έδωσαν τα στελέχη και έκανε ο ίδιος την τελική σύνθεση, προσθέτοντας τμήματα της σκέψης και του πολιτικού λόγου που είχαν ο ίδιος αναπτύξει και επεξεργαστεί τη δεκαετία του '60, αλλά και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας με το ΠΑΚ και τα οποία συνδέονται και καταλήγουν σε συνθήματα, όπως το «η Ελλάδα στους Έλληνες», το οποίο ήταν ένα δικό του σύνθημα, ήδη από την εποχή του Ανένδοτου.

■ Η «κυοφορία» του καινούργιου

Όσοι έζησαν την «κυοφορία» του ΠαΣοΚ εκ των έσω θυμούνται ότι τον Αύγουστο του 1974 υπήρχε ένα κλίμα άγχους, μια αγωνία, αλλά και μια αποφασιστικότητα να δημιουργηθεί το καινούργιο, να ιδρυθεί ένα σοσιαλιστικό κόμμα, μια νέα παράταξη και όχι να συνεχιστεί το χτες της Ένωσης Κέντρου. Στελέχη όπως ο κ. Σημίτης, ο Σ. Καραγιώργας, η κυρία Βάσω Παπανδρέου και ο κ. Κ. Λαλιώτης πρωτοστατούσαν στην υποστήριξη της θέσης για τη δημιουργία σοσιαλιστικού κόμματος. Αρκετοί άλλοι ήταν αντίθετοι ή ταλαντεύονταν. Η τελική απόφαση του Ανδρέα Παπανδρέου υπέρ της δημιουργίας σοσιαλιστικού κόμματος ήταν ένα σοκ για πολλούς, οι οποίοι πίστευαν ότι στη συνείδηση των πολιτών η έννοια του σοσιαλισμού θα ταυτιζόταν με αντιδημοκρατικά σενάρια διακυβέρνησης, καταδικάζοντας το Κίνημα σε έναν μόνιμο περιορισμό της εκλογικής του εμβελείας. Αλλωστε ακόμη και οι θιασώτες του σοσιαλισμού δεν μπορούσαν τότε να φανταστούν ότι εκείνο που θα συνέβαινε θα ήταν το ακριβώς αντίθετο.

Το «ασυμβίβαστο» λόγων και έργων

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ της 3ης του Σεπτεμβρίου παραμένει το πολιτικό DNA του ΠαΣοΚ, έστω και αν ορισμένα τμήματά της, όπως για παράδειγμα η θέση για την αποχώρηση από το ΝΑΤΟ και η αντίληψη για μια κρατικά ελεγχόμενη οικονομία, δεν εκφράστηκαν και δεν υλοποιήθηκαν ποτέ από τις κυβερνήσεις του Κινήματος. Αντίθετα το ΠαΣοΚ διατήρησε την Ελλάδα στο τότε «δυτικό

μπλοκ», πρωτοστάτησε στο «άνοιγμα της οικονομίας» και ταυτίστηκε με την ισχυροποίηση της Ελλάδας μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αποκορύφωμα τόσο την ένταξη στην ΟΝΕ, όσο και την ένταξη της Κύπρου στην Ένωση. Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν το έργο των κυβερνήσεων του ΠαΣοΚ έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα της ιδρυτικής διακήρυξης. Όσοι πιστεύουν ότι

υπάρχει αυτό το «ασυμβίβαστο» έχουν εγκαταλείψει το Κίνημα εδώ και πολλά χρόνια. Οι υπόλοιποι ταυτίζονται με την άποψη ότι η πολιτική του ΠαΣοΚ διαχρονικά είναι απολύτως συμβατή με το βασικό πνεύμα της Διακήρυξης, καθώς αυτό αφορά μια Ελλάδα ανεξάρτητη και ισχυρή στον κόσμο, μια κοινωνία δημοκρατική, με δικαιοσύνη, ελευθερία, ανθρωπιά και αλληλεγγύη.